

**A GAZDASÁGI VERSENYHIVATAL ÉSZREVÉTELEI A VILLAMOSENERGIA PIAC
LIBERALIZÁCIÓJÁVAL KAPCSOLATBAN KÉSZÍTETT TANULMÁNYÁNAK KAPCSÁN MEGJELENT
VÉLEMÉNYEKRE**

A GVH által a Miniszterelnöki Hivatal felkérésére készített, a magyar villamosenergia piaccal összefüggő piacnyitási kérdéseket taglaló anyag egyes megállapításai kapcsán jelentek meg olyan kritikák, miszerint azok hamisan állítanak be tényeket vagy valótlanok. Az alábbiakban a GVH néhány reflektálásra érdemes felvetésre kíván röviden reagálni.

A GVH szerepe, célja

Egyes vélemények szerint a GVH a domináns villamosenergia piaci nagykereskedőt, az MVM Trade-et (MVM) és annak magatartását támadja. Ez nem felel meg a valóságnak. A GVH nem MVM ellenes, az általa jelzett problémák strukturális természetűek. Az MVM – mint gazdasági erőfölényben lévő piaci szereplő – esetében természetesen elképzelhető az erőfölénnyel való visszaélés is, a GVH eddigi észrevételei azonban – jó okkal – alapvetően nem az MVM piaci magatartását, hanem a versennyel összefüggő strukturális tényezőket érintették. Ezek közül több valóban összefügg az MVM pozíciójával (pl. hosszú távú szerződések, MVM/MAVIR integráció), de ez természetesen nem az MVM piaci magatartásának kritikája, hanem inkább a szabályozásé. Természetesen a GVH javaslatainak sem az MVM a címzettje, hanem a szabályalkotók. A GVH ugyanakkor nem is „MVM barát”, hiszen álláspontjának kialakításakor, feladatának megfelelően, mindig a fogyasztók hosszú távú érdekeit tartja szem előtt. A GVH az olyan naivnak bizonyult gondolatmenetekkel sem azonosul, melyek szerint az „erős állami/nemzeti MVM” majd „felelősen/jól viselkedik”. Így a GVH számára az MVM jelenlegi struktúrájának megőrzése, vagy üzleti sikereinek elősegítése nem öncél. A GVH tehát elsősorban arra fókuszál, hogy melyek azok az akadályozó tényezők, amelyek gátat szabnak a piaci a verseny érvényesülésének, és ezen problémákra melyek a lehetséges megoldások.

A tulajdonosi leválasztás kérdésköre

A GVH tanulmányában ismét az átviteli rendszerirányító tulajdonosi leválasztása mellett érvelt, ahogy teszik ezt a verseny mellett elkötelezett piaci szereplők, hatóságok és kutatók. Az ezzel ellentétes vélemények szerint erre a lépésre nincsen szükség, hiszen a

diszkrimináció lehetőségét is kizárja rendszerirányítás szabályozott ára és a hatósági kontroll. Természetesen a jogi és számviteli szétválasztás is biztosít egy bizonyos fokú függetlenséget, azonban szemfényvesztés azt állítani, hogy azonos fokú pártatlanságot és hasonlóan független elbánást képes biztosítani minden piaci szereplő tekintetében, mint egy tulajdonosilag független és az átviteli hálózattal rendelkező rendszerirányító. Természetes monopóliumról lévén szó, a rendszerirányító tevékenysége mindenképpen szabályozást igényel. Az a felvetés, hogy egy magán tulajdonú független rendszerirányító, annak megnövekedett profitelvárásai miatt kedvezőtlenebb, mint egy integrált, ám állami tulajdonban lévő MAVIR nem helytálló. Míg ugyanis a független rendszerirányító a szabályozott díjtételeknek köszönhetően abban érdekelt, hogy maximálisan kihasználja a hálózatot, hiszen ez az egyedüli módja, hogy növelje a profitját, addig egy integrált vállalkozás esetében egyéb – versenyjogilag aggályos - eszközök is rendelkezésre állnak a vállalatcsoport árbevételének növelésére. Ez nem jelenti azt, hogy automatikusan él is vele, de az elvi lehetősége adott és csábító.

Verseny vs. szabályozás

Egyes vélemények szerint ellentmondásos a GVH tevékenysége abban, hogy egyszer a liberalizáció mellett érvel, míg a 2007. októberi nagy áramaukció kapcsán szabályozást emleget a piaci hatások mérséklése érdekében. Továbbá nem szokás liberalizált piacokon egy átláthatóan működő aukció szabályozása, hatósági kontrollja. Az első állítás kapcsán a GVH szerint nincs ellentmondás, hiszen két különböző dologról van szó. Első helyen egy jól működő, liberalizált árampiacra van szükség, amelyen adottak a verseny strukturális feltételei. Amennyiben azonban ezek a feltételek hiányoznak, törekedni kell arra, hogy a jogszabályi környezet – akár szabályozás vagy hatósági kontroll révén – messzemenőig a magyar gazdaság versenyképességét és a fogyasztók jólétét tartsa szem előtt, és ne a kínálati oldal domináns szereplőjének teljesítményét. Az új villamosenergia törvény a hosszú távú kapacitáslekötési és áramvásárlási szerződések (HTM) problémakörét nem rendezte, ezért a magyar piac esetében sajnos csak a második opcióra – azaz a szabályozásra, hatósági kontrollra – lett volna lehetőség, de végül ez sem valósult meg. Az hogy egy aukció átlátható nem egyenlő azzal, hogy a keresleti-kínálati viszonyokat a verseny határozza meg. Abban az esetben, ha a kínálati oldalon egy szereplő jelenik meg, amely a vásárlók legjelentősebb forrása, és ez a szereplő a tényleges keresletnél jóval kevesebb és tetszés szerinti összetételű árut bocsát árverésre, továbbá szabad kezet kap az aukció feltételeinek meghatározásában, úgy borítékolható, hogy a versenypiac számára kedvező kimenetel aligha várható. Ez a

környezet ideális a monopolisztikus tevékenységre, bármennyire is átláthatóan zajlott az aukció.

A HTM-ek problematikája

A HTM-ek, amelyek a GVH véleménye szerint kiiktatják a hatékonysági kényszert a HTM-mel rendelkező erőművek között, illetőleg domináns pozíciót biztosítanak az MVM-nek a nagykereskedelmi piacon, az aktuálisan is folyó vita egyik legfőbb elemét adják. Vannak olyan álláspontok, amely szerint a HTM-ek újratárgyalása megoldja a problémát és az új szerződések már megfelelnek az uniós előírásoknak. Szem előtt kell tartani azonban, hogy Brüsszelben a HTM-ek állami támogatási jellegét vizsgáló eljárás mellett egy másik, az MVM magatartását versenyjogi szempontból vizsgáló eljárás is folyik. Elképzelhető, hogy az újratárgyalt szerződések már megfelelnek az állami támogatásokra vonatkozó közösségi jogszabályoknak (mindez azonban a Bizottság végső határozatáig egyáltalán nem vehető biztosra, minden ezzel ellentétes állítás ellenére sem) azonban a HTM-ek versenyjogilag aggályos vetülete továbbra sem megoldott, amennyiben azok tartalmában versenyjogilag releváns változások (pl. erőművi kapacitások felszabadítása) nem történnek. Nem szabad továbbá elfeledni azt sem, hogy az újratárgyalások nem teszik az esetlegesen jogellenes HTM-eket meg nem történtté. Nem helytálló ezért azon állítás, hogy mivel a HTM-ek újratárgyalása többségében megtörtént, elhárult a valódi verseny útjában álló egyik legfőbb akadály, ugyanis ha a HTM-ek továbbra is kiiktatják a versenyt a termelők között, és egy kézben koncentrálnak a kínálat túlnyomó részét, a helyzet versenyjogi szempontból változatlan marad.

Ellátásbiztonság vs. verseny

Sokszor hallani a liberalizáció ellenérveként, hogy az veszélybe sodorja az ellátásbiztonságot, legfőbb példaként pedig a kaliforniai áramkimaradást szokták emlegetni. Arra valóban felhívja a kaliforniai példa a figyelmet, hogy mivel járhat egy következetlenül előkészített liberalizáció és számos egyéb körülmény egybeesése, azonban ez a sikeresen megvalósítható piacnyitás érvei alól nem „húzza ki a talajt”. Elegendő csak Nagy-Britanniát vagy a Skandináv példát említeni, amely országokban jól működő villamosenergia versenypiacok működnek és szó sincs arról, hogy csökkent volna az ellátásbiztonság. Egy hatásosan működő versenypiac képes garantálni, hogy legyenek új belépők a piacra, hogy a

hatékonysági kényszer olcsóbb és jobb szolgáltatást eredményezzen, hogy innovatív, új beruházások valósuljanak meg és ennek eredményeként a kínálat igazodjon a kereslethez és nem pedig fordítva.

A nemzeti vagyon és a liberalizáció

Az MVM csoport feldarabolása kapcsán hangoztatott érv, hogy ez aláássa az MVM régiós szerepvállalásának sikerét, továbbá jelentős nemzeti vagyonvesztés következik be, mivel egy integrált MVM nagyobb értéket képvisel mint az alkotóelemei külön-külön és ez a részleges privatizációjának eredményességére is negatív hatással van. A GVH álláspontja szerint ez a szemlélet egyoldalú és korántsem a nemzeti vagyon védelmét és a nemzeti versenyképesség növelését tartja szem előtt. Az MVM csoport valóban a nemzeti vagyon része, azonban korántsem egyenlő azzal. A nemzeti vagyon részét képezik azon energiaigényes iparágak szereplői is, amelyek a magyarországi áramár emelkedések következtében jelentős versenyképességi hátrányt kénytelenek elszenvedni külföldi versenytársaikhoz képest, és ugyanígy a nemzeti vagyon részét képezik az egyéb iparágak hazai nagy-, közép- és kisvállalkozásai is. A villamosenergia piac tényleges megnyitására irányuló döntések meghozatalakor nem szabad tehát megfélemlíteni a magyar gazdaság azon részéről sem, amely végső soron a számlát fizeti. Az MVM régiós szerepvállalását illetően hangsúlyozni szükséges, hogy a GVH egyetlen ágazatban sem ért egyet a „nemzeti bajnok a magyar adófizetők pénzéből” iparpolitikai elképzelésekkel. Az MVM jelenlegi monopoljára egy jól működő verseny piacnak köszönhetően gazdaság más szegmenseiben is lerakódhatna, hozzájárulva a nemzeti vagyon további növekedéséhez. Végül az MVM feldarabolása esetén a privatizáció sikerességét megkérdőjelező érv a GVH álláspontja szerint nem túl meggyőző. Az MVM csoport feldarabolására több megoldás is elképzelhető, a GVH a strukturális lépések alapvető minimumának a MAVIR eszközökkel együtt történő tulajdonosi leválasztását tekinti. A GVH véleménye szerint nem helytálló az az állítás, miszerint egy integrált MVM kedvezőbb feltételekkel privatizálható, mint annak egyes részelemei külön-külön, ugyanis a jelenlegi rendszer több olyan bizonytalansági tényezőt rejt (HTM-ek jövőbeli sorsa, MAVIR leválasztása), amely kockázatokat a befektetők érvényesíteni fognak majd az árban.

A regionális piac kérdése

Talán amiben minden szereplő egyetért, az az, hogy szükség van egy regionális villamosenergia piacra, mivel az számos előnyt hordoz magában. Egyrészt javítja a befektetési kedvet, mivel egy nagyobb piacon a cégek hatékonyabban tudják megszervezni működésüket és tágabb a mozgásterük, másrészt várhatóan a fogyasztói jólét növekedéséhez vezet, mivel a jelenlegi domináns nemzeti szereplők egy nagyobb piacon veszítenének piaci erejükből, ami versenyre ösztönözné őket. Valószínű azonban, hogy az MVM "feldarabolása" – vagyis a rendszerirányítás és a hozzá tartozó eszközök, ideértve az átviteli hálózatot is, leválasztása – nélkül ilyen piac nem jöhet létre, hiszen ott nem lehetnek másoknál "egyenlőbb" piaci szereplők.